

Európska únia ako štát? European Union as a State?

Andrea Zjarová

Abstract: *The European Union is an autonomous entity with its own sovereignty and legal order that is independent of the legal orders of its Member States. The European Union is not a State, since its existence depends on the decisions of its Member States which are the “Masters of Treaties”. The paper focuses on the comparison of the features that characterize the State as defined by the theory of the State and law, with the features that the European Union is currently displaying. The European Union is not an ordinary international organization or a State, but it is an entity that can fit somewhere between these two traditional models of the state organization, with the European Union coming closest to the federation after the adoption of the Lisbon Treaty. The legal literature has established the term of a supranational organization that describes this specific model characteristic for the European Union. It is a “sui generis” organization for which transfer of the decision-making powers from the national level to the transnational level is typical.*

Key Words: *The European Union; Member State; Supranationalism; State; Characteristics of the State; State Territory; State Power; State Population; Ability to Enter into Relations with Other States; Federalism; Federation.*

Abstrakt: *Európska únia je autonómna entita, ktorá disponuje vlastnou suverenitou a právnym poriadkom, ktorý je nezávislý od právnych poriadkov jej členských štátov. Európska únia nie je štátom, nakoľko jej jestvovanie závisí od rozhodnutí jej členských štátov, ktoré sú „pánmi zmlúv“. Príspevok sa zameriava na komparáciu znakov, ktorými je charakterizovaný štát tak, ako ho definuje teória štátu a práva, so znakmi, ktoré v súčasnosti vykazuje Európska únia. Európska únia nie je obyčajnou medzinárodnou organizáciou ani štátom, ale je to entita, ktorá sa môže zaradiť niekam medzi tieto dva tradičné modely organizácie štátu, pričom po prijatí Lisabonskej zmluvy sa Európska únia najviac približuje k federácii. V právnickej literatúre sa ustálil pojem supranacionálna organizácia, ktorý popisuje tento osobitný model charakteristický pre Európsku úniu. Jedná sa o organizáciu „sui generis“, pre ktorú je typický presun rozhodovacích právomocí z národnej úrovne na nadnárodnú úroveň.*

KLúčové slová: Európska únia; členský štát; supranacionalita; štát; znaky štátu; štátne územie; štátna moc; štátne obyvateľstvo; spôsobilosť vstupovať do vzťahov s inými štátmi; federalizmus; federácia.

Úvod

Nosnou témou predkladaného príspevku sú základné znaky štátu, medzi ktoré sa zaraďujú štátna moc, štátne územie a štátne obyvateľstvo, a ich následná aplikácia na Európsku úniu (ďalej aj ako „Únia“) v kontexte možného vývoja medzinárodnoprávnej subjektivity Európskej únie ako medzinárodnej medzivládnej organizácie smerom k jej subjektivite ako štátu. Osobitná časť je venovaná analýze štvrtého prvku subjektivity štátu podľa medzinárodnoprávnej úpravy, a to spôsobilosti štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi, a jeho následnej aplikácii na Európsku úniu. Prameňmi medzinárodnoprávnej úpravy prvkov štátov sú Montevidejský dohovor o právach a povinnostiach štátov z roku 1933 a obyčajová úprava. V poslednej časti príspevok načrtáva možný posun Európskej únie smerom k federácii a bližšie popisuje federalizmus ako proces, ktorý v Európskej únii prebieha.

Európska únia je autonómna entita, ktorá disponuje vlastnou suverenitou a právnym poriadkom, ktorý je nezávislý od právnych poriadkov jej členských štátov. Po prijatí Lisabonskej zmluvy sa Európska únia definuje ako supranacionálna organizácia „sui generis“, t.j. „svojho druhu“, pre ktorú je charakteristický presun rozhodovacích právomocí z národnej úrovne na nadnárodnú úroveň. Zvrchovaná moc supranacionálnych organizácií je odvodená od suverenity ich členských štátov. To znamená, že najvyššia úroveň môže prijať rozhodnutia aj proti vôli nižších úrovní. Ak by sa mala Európska únia transformovať na štát, museli by takéto rozhodnutie prijať jej členské štáty.

Znaky štátu a Európska únia

V súčasnosti existujú mnohé definície štátu. S istým zjednodušením môžeme povedať, že štát je určitý druh organizácie spoločnosti, ktorá vznikla a existuje na základe určitej spoločenskej zmluvy, má najvyššiu suverénnu moc nad štátnym územím a obyvateľstvom, a aj nad vecným, organizačno-normatívnym a personálnym substrátom. Personálny substrát tvorí najmä obyvateľstvo, vecný substrát zase územie štátu, nerastné bohatstvo, vodné toky, hnutelné veci a nehnuteľné veci, ktoré sú vo vlastníctve štátu, a organizačno-normatívny substrát vytvára právny systém

štátu, ktorý upravuje organizáciu štátnych inštitúcií. Personálny, vecný a organizačný substrát je hlavným východiskom pre vymedzenie špecifických znakov štátu, na základe ktorých je možné charakterizovať štát ako právnu inštitúciu, ktorá je verejnoprávnou korporáciou. Prostredníctvom týchto znakov je možné odlíšiť štát od iných organizácií a útvarov, ktoré sú vytvorené spoločnosťou a človekom. Špecifické znaky štátu teda zahŕňajú štátne územie, obyvateľstvo a štátnu moc. Ide o primárne znaky štátu, ktoré tvoria jeho vecný, osobný a právny substrát. Pre štát sú charakteristické aj sekundárne znaky, ku ktorým sa zaraďujú dane, rozpočet a štátne symboly.¹

Štvrtým prvkom subjektivity štátu podľa medzinárodnoprávej úpravy je spôsobilosť štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi. Prameň medzinárodnoprávej úpravy prvkov štátov tvoria Montevidejský dohovor o právach a povinnostiach štátov z roku 1933 a obyčajová úprava.

Pokiaľ ide o štátne územie a štátne obyvateľstvo ako prvé dva znaky štátu, Európska únia ich spĺňa prostredníctvom svojich členských štátov. Hranice Únie, ako aj počet jej obyvateľov sú definované hranicami a počtami obyvateľov jej členských štátov, takže sú určené, i keď je pravdou, že sa pomerne často mení ich počet v súvislosti s rozširovaním počtu členských štátov Európskej únie. Aj tretí primárny znak štátu, ktorým je štátna moc, Únia spĺňa: zaväzuje sa a je viazaná zákonmi v podobe nariadení a smerníc a nezákonný postup je možné preskúmať prostredníctvom Súdneho dvora Európskej únie. V súvislosti so štvrtým znakom, a síce spôsobilosťou štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi, je potrebné zdôrazniť, že Európska únia získala spôsobilosť vstupovať do vzťahov so štátmi nie ako štát, ale ako medzinárodná medzivládna organizácia, pretože došlo k postúpeniu tejto spôsobilosti na Európsku úniu zo strany členských štátov. Pokiaľ ide o sekundárne znaky štátu, Európska únia má svoj rozpočet, ale nespravuje vlastný systém daní a poplatkov – to je úlohou jej členských štátov. Otázka štátnych symbolov je komplikovaná: štátne symboly existujú, sú používané, ale v primárnom práve okrem eura ako meny nie sú explicitne zmienené. Je možné tvrdiť, že Európska únia v koordinácii so svojimi členskými štátmi spĺňa väčšinu podmienok spájaných so štátom, problémom však je, že ich spĺňa prostredníctvom svojich členských štátov: Európska únia má svojich občanov, tí sú ale zároveň občanmi svojho štátu; to isté platí tiež pre územie

¹ Bližšie pozri PRUSÁK, J. *Teória práva*. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2001, s. 56-58. ISBN 80-7160-146-2.

Európskej únie – nie je výhradne jej územím, ale patrí jej členským štátom. Otázkou je, aký je medzi týmito útvarmi vzťah. Ak Európska únia spája znaky federácie, je možné v jej prípade hovoriť o štátnosti, ale pokiaľ je stále len medzinárodnou organizáciou, potom sa o štátnosť nejedná.

V ďalšej časti príspevku sú bližšie charakterizované špecifické znaky štátu, spoločne s ich aplikáciou na Európsku úniu.

Územie

Územie je špecifickým znakom, ktorý charakterizuje štát. Podčiarkuje teritoriálnu zvrchovanosť. Štátne územie je v klasickej štátovede definované ako trojdimenzionálny priestor, ktorý tvoria povrch zeme, vodné hladiny a priestor, ktorý sa nachádza pod nimi a nad nimi. Súčasťou štátneho územia sú aj vnútorné vody, napríklad jazerá, rieky, vodné nádrže, a tiež teritoriálne vody a pobrežné vody. Štátne teritórium, spolu so všetkými osobami a vecami, ktoré sa v ňom nachádzajú, podlieha zvrchovanej moci štátu. Územie štátu, spoločne so štátnou mocou a obyvateľstvom sa charakterizuje ako priestor, v ktorom štát vykonáva svoju suverénnu moc. Ide o pojmový znak, ktorým je vymedzený štát.²

Štátne územie nie je nemenné, ale podlieha istým zmenám v kontexte európskeho projektu. Preto je dôležité zamerať sa na niektoré inštitúty, ktoré majú vplyv na takúto zmenu. Patria k nim napríklad odstránenie hraničných kontrol v rámci schengenského priestoru, zavedenie vnútorného trhu či skutočnosť, že Európska únia vytvára priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti a zavádza v Zmluve o fungovaní Európskej únie v článku 77 ods. 1 písm. c) integrovaný systém riadenia vonkajších hraníc.

Európska únia nemá však územnú suverenitu, ktorá by nahrádzala územnú suverenitu jej členských štátov. Územná pôsobnosť zakladajúcich zmlúv má akcesorický vzťah k územiu členských štátov. Teritoriálna pôsobnosť európskeho práva je určená územím členských štátov Únie. Neexistuje vlastné územie Európskej únie, len územia jej členských štátov, ktoré sú základom pre územnú pôsobnosť Európskej únie, ktorá nezániká v dôsledku prehlbujúcej sa integrácie.³

² Bližšie pozri OROSZ, L., J. SVÁK a B. BALOG. *Základy teórie konštitucionalizmu*. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 300. ISBN 978-80-89447-88-6.

³ Bližšie pozri LALÍK, T. Ústavnoprávna povaha Európskej únie. *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 6-7, s. 783-815. ISSN 1335-6461.

Územná pôsobnosť úijného práva sa teda týka všetkých právnych vzťahov, ktoré vznikli alebo ktoré majú právne účinky na území Únie. Územie Únie zahŕňa predovšetkým územie jej členských štátov, ale právo Únie pozná ešte ďalšie kategórie územného vymedzenia vzťahu k Únii. Podľa článku 355 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa územná pôsobnosť úijného práva vzťahuje tiež na Guadalupe, Francúzsku Guyanu, Martinik, Reunión, Svätý Martin, Azory, Madeiru a Kanárske ostrovy. S ohľadom na štrukturálnu sociálnu a hospodársku situáciu uvedených území, ktorá je prehlbovaná ich odľahlosťou, ostrovnou povahou, malou rozlohou a zložitým povrchom či podnebí, ako aj hospodárskou závislosťou, prijíma Európska únia opatrenia zamerané najmä na vytváranie podmienok pre uplatnenie Zmlúv v týchto oblastiach. Predmetné opatrenia sa týkajú najmä colnej politiky, obchodnej politiky, daňovej politiky, slobodných pásiem, poľnohospodárstva, rybolovu, podmienok pre zásobovanie surovinami a základným spotrebným tovarom, štátnych podpôr a podmienok prístupu ku štrukturálnym fondom Únie. Územná pôsobnosť úijného práva sa vzťahuje tiež na európske územia, za ktorých zahraničné vzťahy prevzal zodpovednosť určitý členský štát Európskej únie.⁴

Na účely bližšieho vysvetlenia otázky územia určuje Zmluva o fungovaní Európskej únie v článku 4 ods. 2 písm. c) ako spoločnú právomoc Únie a jej členských štátov tzv. „územnú súdržnosť“. Uvedený pojem sa nachádza i v článku 14 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Vyslovene sa spomína územie Únie v Zmluve o fungovaní Európskej únie v článku 153 ods. 1 písm. g) v súvislosti so skutočnosťou, že „Únia podporuje a dopĺňa činnosti členských štátov v oblastiach podmienok zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín s riadnym pobytom na území Únie.“⁵ Okrem toho, Hlava XVIII Zmluvy o fungovaní Európskej únie nesie názov Hospodárska, sociálna a územná súdržnosť a článok 175 sa zmieňuje o „povinnosti Komisie predkladať každé tri roky Európskemu parlamentu, Rade, Hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov správu o pokroku pri dosahovaní hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti...“⁶

Ak by Európska únia nemala svoje územie, nemohla by ani určiť štáty, s ktorými susedí. Hranica je charakterizovaná ako plocha, ktorá verti-

⁴ Bližšie pozri TOMÁŠEK, M., V. TÝČ, et al. *Právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 59-60. ISBN 978-80-87576-53-3.

⁵ Bližšie pozri *Zmluvu o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 153.

⁶ Bližšie pozri *Zmluvu o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 175.

kálne prechádza hraničnými čiarami po zemskom povrchu a oddeľuje územie štátu, jeho vzdušný priestor, priestor pod zemským povrchom, nadzemné a podzemné stavby a zariadenia všetkých druhov od územia susedných štátov. Ide o určenie územia, na ktorom štát vykonáva svoju zvrchovanú moc.⁷

Vonkajšími hranicami Európskej únie sú hranice jej členských štátov.⁸ „Vonkajšie hranice sú pozemné hranice členských štátov vrátane riečnych a jazerných hraníc, námorné hranice členských štátov a ich letiská, riečne prístavy, námorné prístavy a jazerné prístavy, ak nie sú vnútornými hranicami. Vonkajšie hranice sa môžu prekračovať len na hraničných priechodoch a počas stanovených otváracích hodín.“⁹

Lud

Každý štát je v štátovede spravidla definovaný podľa trojprvkovej teórie, ktorá sa udomácnila na základe práce Georga Jellineka, ktorý vo svojej „Všeobecnej štátovede“ rozvinul teóriu štátnych prvkov, medzi ktoré zaradil štátne územie, štátny ľud a štátnu moc. Uvedené formálne popísanie znakov však nevyplýva o tom, aký štát v skutočnosti je. Bez existencie týchto troch prvkov by sa ale o štáte nedalo vôbec hovoriť. Nie je preto tiež mysliteľný štát, ktorý by nemal svoje obyvateľstvo, čiže subjekty, na ktoré sa vzťahuje jeho štátna moc len z dôvodu, že obývajú jeho štátne územie. V modernom štáte sa nejedná iba o subjekty podriadené štátnej moci. Súčasne ide aj o subjekty, ktorým štátna moc v štáte prináleží a ktorú vykonávajú buď priamo alebo prostredníctvom orgánov moci zákonodarnej, moci výkonnej a moci súdnej, ako je to zakotvené vo väčšine ústav. Preto štátoveda a právna veda nepoužívajú označenie obyvateľstvo, ale skôr označenie ľud alebo národ. Obyvateľstvo štátu vo význame ľudu a národa je súčasne objektom i subjektom štátnej moci. Všeobecne platí, že každý, kto sa nachádza na území štátu, podlieha jeho právnym predpisom. Výnimkou sú len osoby, ktoré majú diplomatickú imunitu. Obyvateľstvo je teda ďalším znakom, ktorý charakterizuje štát.¹⁰

⁷ Bližšie pozri OROSZ, L., J. SVÁK a B. BALOG. *Základy teórie konštitucionalizmu*. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 297. ISBN 978-80-89447-88-6.

⁸ Bližšie pozri PROCHÁZKA, R. Európska únia ako štátny zväzok. *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 1, s. 96-103. ISSN 1335-6461.

⁹ Bližšie pozri Vonkajšie hranice – cestovanie mimo Schengenského priestoru. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-09-30]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?cestovanie-mimo-schengenskeho-priestoru-vonkajsie-hranice>.

¹⁰ Bližšie pozri FLIP, J., J. SVATOŇ a J. ZIMEK. *Základy štátovedy*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s. 113. ISBN 80-210-3023-2.

Obyvateľstvo Európskej únie tvorí obyvateľstvo jej členských štátov. Otázka európskeho obyvateľstva sa dá vyriešiť na základe existencie inštitútu občianstva Únie, ktoré je určitým prepojením medzi výkonom moci a ľuďom, ktorý je chápaný ako suverén. Okrem toho, zástupcom suveréna, teda ľudu, je Európsky parlament, ktorý je základom demokracie v Európskej únii.

Štátne občianstvo ako pojem ústavného práva znamená integračný element obyvateľstva tým, že tvorí jednotnú identitu ľudu a determinuje suveréna, ktorý je nositeľom ústavodarnej moci a ktorý ústavu dáva sám sebe. Občianstvo tak má dve funkcie. Vo vzťahu k ľudu a demokracii účinkuje ako identifikačný element a vo vzťahu k štátu vytvára jeho personálny substrát.¹¹

Občianstvo Únie výslovne zakladá článok 9 Zmluvy o Európskej únii, ktorý uvádza, že „Občanom Únie je každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu. Občianstvo Únie dopĺňa štátne občianstvo a nenahrádza ho.“¹² Článok 10 následne uvádza: „Občania sú na úrovni Únie priamo zastúpení v Európskom parlamente. Každý občan má právo zúčastňovať sa na demokratickom živote Únie. Rozhodnutia sa prijímajú podľa možnosti čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanovi.“¹³ Inštitút občianstva je vyjadrený tiež napríklad v článkoch 11, 14, 21 a 35 Zmluvy o Európskej únii. Preto sa dá konštatovať, že právo Únie obsahuje ustanovenia, ktoré vymedzujú občanov Únie ako adresátov jeho pôsobenia.

Spolkový ústavný súd v jednom zo svojich rozhodnutí vo vzťahu k Lisabonskej zmluve konštatoval, že „... občianstvo Únie je odvodené z vôle členských štátov a nevytvára ľud Únie, ktorý by mohol uskutočniť právo na sebaurčenie spočívajúce v možnosti prijatia novej ústavy. Tiež inštitút občianstva Únie nevedie ku konštatovaniu, že Únia je federáciou. Len obyvateľstvo v členských štátoch má ústavodarnú moc a disponuje suverenitou v štáte. Bez explicitne deklarovanej vôle ľudu členských štátov volené orgány členských štátov nemajú možnosť vytvoriť nový subjekt legitimacy, t.j. zástupcovia ľudu členských štátov Únie nemajú moc vytvoriť nový európsky ľud, ktorý by sa stal ústavodarcom.“¹⁴

¹¹ Bližšie pozri L'ALÍK, T. Ústavnoprávna povaha Európskej únie. *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 6-7, s. 783-815. ISSN 1335-6461.

¹² Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 9.

¹³ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 10.

¹⁴ Bližšie pozri L'ALÍK, T. Ústavnoprávna povaha Európskej únie. *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 6-7, s. 783-815. ISSN 1335-6461.

Z vyššie uvedeného sa dá vyvodiť záver, že vzťah medzi občianstvom členského štátu Únie a občianstvom Únie je akcesorický. Občianstvo Únie je založené na existencii občianstva členského štátu Únie, bez ktorého nemôže existovať.

Okrem toho, občianstvo Európskej únie so sebou prináša mnoho špecifik, medzi ktoré patrí napríklad článok 11 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, podľa ktorého „... inštitúcie dávajú primeraným spôsobom občanom a reprezentatívnym združeniam možnosť verejne vyjadrovať a vymieňať si názory na všetky oblasti činnosti Únie.“¹⁵ Alebo článok 3 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, prostredníctvom ktorého „... Únia ponúka svojim občanom priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb, spolu s príslušnými opatreniami týkajúcimi sa kontroly na vonkajších hraniciach, azylu, prístahovateľstva a predchádzania trestnej činnosti a boja s ňou.“¹⁶ Podľa článku 3 ods. 5 Zmluvy o Európskej únii „... Únia vo vzťahoch so zvyškom sveta potvrdzuje a podporuje svoje hodnoty a záujmy a prispieva k ochrane svojich občanov.“¹⁷ Alebo napríklad článok 13 Zmluvy o Európskej únii zase uvádza, že „... Únia má k dispozícii inštitucionálny rámec, ktorého účelom je podporovať jej hodnoty, sledovať jej ciele, slúžiť jej záujmom, záujmom jej občanov a členských štátov...“.¹⁸ Z príkladného výpočtu vyplýva, že občianstvo Únie ponúka a obsahuje niečo navyše v porovnaní s občianstvom členského štátu Európskej únie. Občianstvo Únie tvorí akúsi nadstavbu a zvýhodnenie klasického občianstva jej členského štátu. Okrem toho, občianstvo Únie potláča do úzadia inštitút trvalého pobytu.

Veľký význam v súvislosti s občianstvom Únie má aj inštitút občianskej iniciatívy, ktorý zaviedla Lisabonská zmluva. Ide o nástroj priamej demokracie, prostredníctvom ktorého môže jeden milión občanov Európskej únie z minimálne jednej štvrtiny jej členských štátov požiadať Komisiu, aby predložila návrh právneho aktu, ktorý je potrebný na uplatňovanie Zmlúv Únie. Občania Únie v tomto prípade získavajú právo, ktoré sa podobá právu iniciatívy Rady a Európskeho parlamentu.¹⁹

¹⁵ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 10.

¹⁶ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 3 ods. 2.

¹⁷ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 3 ods. 5.

¹⁸ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 13 ods. 1.

¹⁹ Bližšie pozri Európska iniciatíva občanov. In: *Informačné listy o Európskej únii* [online]. 2018. 5 s. [cit. 2018-08-21] Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_4.1.5.pdf.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že občianstvo Únie získava čoraz väčší význam, ale zatiaľ nie je zhodné s občianstvom jej členského štátu.

Výkon moci

Teória štátu a práva za štátnu moc považuje legitímnu, právom sankcionovanú schopnosť štátu ovplyvňovať subjekty spoločenských vzťahov a ich správanie aj proti ich vôli. Štátna moc sa líši od iných inštitúcií predovšetkým svojím juristickým akcentom – čiže skutočnosťou, že je regulovaná právom – má právne normatívny charakter. Právny poriadok splnomocňuje štát uplatňovať štátny mocenský monopol vrátane realizácie sankcií. Z hľadiska mocenskej charakteristiky štátu ako univerzálnej inštitúcie spoločnosti štát vystupuje ako subjekt najvyššej verejnej moci vo vzťahu k danému územiu. Štát je v tomto zmysle originálnym nositeľom suverénnej moci.²⁰

„Výkon moci je ďalším špecifickým znakom štátu. Aby sme mohli o výkone moci hovoriť v súvislosti s Európskou úniou, tak sa týmto výkonom moci myslí organizačno-normatívny základ, na ktorom je postavená Únia. To, čo odlišuje Európsku úniu od klasickej medzinárodnej organizácie, je existencia vlastných právotvorných, aplikačných a kontrolných mechanizmov vydávajúcich a uplatňujúcich autonómne pramene práva, ktoré vo vzťahu k právnym poriadkom členských štátov disponujú prednosťou a nadradenosťou.“²¹

Ani jedna zo zakladajúcich zmlúv nehovorí o existencii štátnej moci v Európskej únii. Zmluvy zmieňujú iba právomoci, ktoré na Úniu prenášajú jej členské štáty. Členský štát po vstupe do Únie na ňu prenesie legislatívnu právomoc, výkonnú právomoc a súdnu právomoc.

Pokiaľ ide o legislatívnu právomoc, tá bola na Európsku úniu prenesená v tom význame, že Únia je schopná vytvárať svoj vlastný právny poriadok, ktorý sú jej členské štáty povinné akceptovať a aplikovať. Jednotlivec sa môže dovoliavať priameho účinku; taktiež platí zásada prednosti práva Únie. V tomto zmysle došlo k obmedzeniu zákonodarnej právomoci členského štátu, teda európske právo má prednosť pred právom člen-

²⁰ Bližšie pozri FILIP, J., J. SVATOŇ a J. ZIMEK. *Základy štátovedy*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s. 17-18. ISBN 80-210-3023-2.

²¹ Bližšie pozri PROCHÁZKA, R. Európska únia ako štátny zväzok. *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 1, s. 96-103. ISSN 1335-6461.

skeho štátu a zákonodarca členského štátu je povinný rešpektovať európske právo a nevydávať právne akty, ktoré by s ním boli v rozpore.²²

Výkonná právomoc je čiastočne prenesená na Európsku úniu v podobe rozhodovania Komisie, ktorá v podstate funguje ako vláda Európskej únie. Vyplyva to z článku 17 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii: „Komisia podporuje všeobecný záujem Únie a na tento účel sa ujíma vhodných iniciatív. Zabezpečuje uplatňovanie Zmlúv, ako aj opatrení prijatých inštitúciami na ich základe. Dohliada na uplatňovanie práva Únie pod kontrolou Súdneho dvora Európskej únie. Plní rozpočet a riadi programy. Vykonáva koordinačné, výkonné a riadiace funkcie v súlade s podmienkami ustanovenými v Zmluvách. S výnimkou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky a iných prípadov ustanovených v Zmluvách zabezpečuje zastupovanie Únie navonok. Dáva iniciatívy na ročné a viacročné programovanie Únie, v snahe dosiahnuť medziinštitucionálne dohody.“²³ Tiež to vyplyva i z článku 290 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorého „... legislatívny akt môže na Komisiu delegovať právomoc prijímať všeobecne záväzné nelegislatívne akty, ktorými sa dopĺňajú alebo menia určité nepodstatné prvky legislatívneho aktu.“²⁴ Komisia môže tiež prijímať legislatívne akty, pretože disponuje výlučnou zákonodarnou iniciatívou. Netreba zabudnúť ani na oprávnenie Komisie podľa článku 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie v znení: „Ak sa Komisia domnieva, že si členský štát nesplnil povinnosť, ktorá preň vyplýva zo Zmlúv, vydá odôvodnené stanovisko po tom, čo umožní tomuto štátu predložiť pripomienky. Ak daný štát nevyhoví stanovisku v lehote určenej Komisiou, Komisia môže vec predložiť Súdnemu dvoru Európskej únie.“²⁵

Čo sa týka súdnej moci, tú členské štáty nepreniesli na Európsku úniu. Jednotlivec sa nemôže priamo obrátiť na Súdny dvor Európskej únie; výnimku tvorí len článok 263 Zmluvy o fungovaní Európskej únie: „Akákoľvek fyzická osoba alebo právnická osoba môže za podmienok ustanovených v prvom a druhom odseku podať žalobu proti aktom, ktoré sú jej určené alebo ktoré sa jej priamo a osobne týkajú, ako aj voči regulačným aktom, ktoré sa jej priamo týkajú a nevyžadujú vykonávacie opatrenia [...] Súdne konanie uvedené v tomto článku sa začne do dvoch me-

²² Bližšie pozri TÝČ, V. Poslední novela Ústavy umožní vstoupit ČR do ES (EU). *Parlamentní zpravodaj*. 2002, roč. 8, č. 4, s. 19-20. ISSN 1211-037X.

²³ Bližšie pozri *Zmluvu o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 17 ods. 1.

²⁴ Bližšie pozri *Zmluvu o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 290 ods. 1.

²⁵ Bližšie pozri *Zmluvu o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 258.

siacov od zverejnenia daného opatrenia alebo jeho oznámenia žalobcovi, alebo, ak toto chýba, odo dňa, keď sa o ňom žalobca dozvedel.“²⁶

Súdny dvor Európskej únie nemôže svojou činnosťou zasahovať do rozhodovania vnútroštátnych súdov. Jedinú výnimku predstavuje prejudiciálne konanie podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, kedy je rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie, ktoré sa týka výkladu Zmlúv alebo platnosti a výkladu aktov prijatých orgánmi, inštitúciami alebo inými subjektmi Únie, záväzné. Medzi ďalšie právomoci Súdneho dvora Európskej únie patrí napríklad aj výklad práva Únie.

Štátna moc v Európskej únii však nespĺňa ďalší pojmový znak štátnej moci, ktorým je jej nezávislosť na členských štátoch Európskej únie. Právomoci Únie sú obmedzené na oblasti, ktoré jej členské štáty výslovne a dobrovoľne zverili príslušnou medzinárodnou zmluvou v súlade s ich ústavnými predpismi. Ak si chce Európska únia efektívne vynútiť rešpektovanie pravidiel práva Európskej únie, môže použiť voči jej členskému štátu niektoré donucovacie opatrenia, ktorými sú buď zastavenie poskytovania finančných prostriedkov z jej fondov alebo pozastavenie členských práv, ak členský štát porušuje základné ľudské práva a slobody. Donútenie voči jednotlivcovi môže v mene Európskej únie vykonávať len orgán jej členského štátu. Európska únia v súčasnosti nemá žiadne donucovacie prvky; neexistuje únijská armáda či únijská polícia.²⁷

Podľa nášho názoru, štátna moc v Európskej únii existuje, je prítomná – Európska únia disponuje vlastným územím, na ktorom sa európske právo vykonáva, a jej obyvateľstvo má vlastné občianstvo. Na druhej strane, verejná moc pôsobí v súlade s vnútroštátnou verejnou mocou, na území Únie sa uplatňuje tiež právo jej členských štátov a európske občianstvo nie je zhodné s občianstvom jej členských štátov. Z vyššie uvedeného vyplýva, že Európska únia ešte nie je štátom, ale vykazuje určité prvky federácie, ktoré načrtávame v ďalších častiach príspevku.

Spôsobilosť štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi

Vychádzajúc z klasickej koncepcie troch základných prvkov štátu, ktorými sú štátne obyvateľstvo, štátne územie a štátna moc, Montevidejský dohovor o právach a povinnostiach štátov z roku 1933 k nim v článku 1 pridáva i „spôsobilosť štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi“.

²⁶ Bližšie pozri *Zmluvu o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy*, článok 263.

²⁷ Bližšie pozri TÝČ, V. *Úvod do medzinárodného a evropského práva*. 2. aktualiz. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2010, s. 62. ISBN 978-80-210-5163-8.

Predpokladom spôsobilosti štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi je existencia suverenity štátu. Uvedený znak je významný hlavne u štátov, ktoré sú zloženými štátmi, ako sú napríklad federácie zložené z viacerých členských štátov. Len federácia ako celok môže vstupovať do vzťahov s inými štátmi, nie však jej členské štáty. Členské štáty federácie totiž nie sú subjektmi všeobecného medzinárodného práva; sú len subjektmi právnych vzťahov založených členmi federácie. Výnimočne existujú aj tzv. medzinárodné federácie, v ktorých medzinárodné styky obstarávajú v určitej miere i dielčie štáty.²⁸

Pre Európsku úniu je charakteristická jej právna subjektivita, ktorá vyplýva z článku 47 Zmluvy o Európskej únii, a tiež subjektivita jej členských štátov z pohľadu medzinárodného práva. Výslovným priznaním právnej subjektivity Európskej únii sa z nej vytvára plnoprávny, nezávislý subjekt. Medzinárodná subjektivita znamená, že Európska únia môže rokovať o medzinárodných dohodách a uzatvárať ich v súlade s vonkajšími záväzkami, stať sa členom medzinárodných organizácií a pripájať sa k medzinárodným dohovorom. Explicitné priznanie právnej subjektivity zvýšilo efektívnosť Európskej únie, posilnilo jej identitu a prispelo k jej väčšej transparentnosti nielen z pohľadu tretích štátov, ale aj z pohľadu občanov jej členských štátov.

Zo skutočnosti, že Lisabonská zmluva explicitne priznala subjektivitu Európskej únii, vyplýva, že Únia môže prijímať právne akty a uzatvárať zmluvy a dohody, má medzinárodnoprávnu zodpovednosť, môže uplatňovať svoju suverenu navonok, t.j. môže udržiavať diplomatické vzťahy s tretími štátmi alebo mať zastúpenie v medzinárodných organizáciách, môže nadobúdať majetok a vystupovať pred súdom. Členské štáty aj naďalej zostávajú plnoprávnymi členmi svetového medzinárodného spoločenstva, zostávajú členmi medzinárodných organizácií, naďalej udržiavajú diplomatické styky. Pokiaľ sa Európska únia stala členom nejakej medzinárodnej organizácie, tak spravidla popri jej členských štátoch. Takéto súbežné členstvo a povaha Únie vykazujú zvláštne rysy.

Členstvo v Európskej únii obmedzuje jej členské štáty v slobode dojednávať medzinárodné zmluvy s ďalšími štátmi, ale i medzi sebou navzájom vo veciach prislúchajúcich do právomocí Únie. Takéto obmedze-

---

²⁸ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. podstat. uprav. a doplň. vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2008, s. 114. ISBN 978-80-210-4474-6 (Masarykova univerzita); ISBN 978-80-7239-218-6 (Doplněk).

nie sa vo svojej podstate nelíši od obmedzení založených medzinárodnými zmluvami, ktorých je akýkoľvek štát zmluvnou stranou.²⁹

V danej súvislosti sa žiada zopakovať, že Európska únia získala spôsobilosť vstupovať do vzťahov so štátmi nie ako štát, ale ako medzinárodná medzivládna organizácia, pretože jej bola postúpená jej členskými štátmi ako medzinárodnej medzivládnej organizácii. Spôsobilosť štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi predstavuje štvrtý prvok subjektivity štátu podľa medzinárodnoprávnej úpravy. Tým, že Lisabonská zmluva priznala právnu subjektivitu Európskej únii, Európska únia sa stala subjektom medzinárodného práva, ktorý môže rokovať a uzatvárať zmluvy vo svojom mene; má teda v tejto oblasti právomoci, ktoré jej boli priznané Zmluvami.

Na základe vyššie uvedených skutočností je v konečnom dôsledku možné uvažovať o postupnej transformácii Európskej únie na federáciu, avšak len v prípade, ak by členské štáty Európsku úniu za federáciu vyslovene označili v zakladajúcich zmluvách a následne by sa zriekli svojej medzinárodnoprávnej subjektivity alebo by sa zriekli jej podstatnej časti (ak by si napríklad ponechali časť medzinárodnoprávnej subjektivity, podobne, ako provincie v Kanade alebo kantóny vo Švajčiarsku). Iba v takomto prípade by bolo možné Európsku úniu považovať za štát.

Podľa nášho názoru, posilnenie spolupráce vo vnútri Európskej únie a následné vytvorenie spoločného federatívneho štátu, ktoré by spočívalo v prenesení suverenity členských štátov na Európsku úniu, by mohlo viesť k efektívnemu vyriešeniu rozhodujúcich aktuálnych problémov, a to najmä užšou spolupracou všetkých 28 členských štátov Európskej únie, v mnohých kľúčových oblastiach. Na druhej strane, vytvorením Spojených štátov európskych ako spoločného federatívneho štátu by sa centralizovala moc v rukách Európskej únie a došlo by k výraznému oslabeniu jej členských štátov. To znamená, že by bolo potrebné vykonať mnohé reformy Európskej únie, predovšetkým v rozhodovacích procesoch a ďalších oblastiach. Na to, aby sa z Európskej únie vytvoril spoločný federatívny štát, by bolo nutné získať súhlasy všetkých jej členských štátov, čo by bol, aj v súvislosti s aktuálnym odchodom Veľkej Británie z Európskej únie, veľmi náročný proces. Domnievame sa tiež, že federatívna úroveň spoločného európskeho štátu by mohla riešiť otázky spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, jednotného trhu a meny, pričom všet-

---

²⁹ Bližšie pozri TOMÁŠEK, M., V. TÝČ, et al. *Právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 122. ISBN 978-80-87576-53-3.

ky ostatné otázky súvisiace napríklad s fiškálnou politikou, dôchodkami, sociálnou politikou, kultúrou či etikou by zostali vo sfére jednotlivých členských štátov Európskej únie.

Vyššie vymedzená reforma Európskej únie by mohla prispieť k vyriešeniu akútnych otázok súvisiacich napríklad so štátnym vlastníctvom vodných zdrojov, ekonomickými sankciami proti Rusku či migračnou krízou a riadenou migráciou, a to práve užšou integráciou, ktorá by uľahčila koordinovanie postupov pri boji proti vlnám migrantov alebo vyriešenie vyššie načrtnutých problémov. Podľa nášho názoru by spoločná federálna odpoveď na kľúčové problémy Európskej únie, za súčasnej veľkej reformy Európskej únie, mohla byť pravdepodobne prínosom v ich riešení.

Európska únia ako federácia?

Na úvod nasledujúcej časti nášho príspevku je dôležité zmieniť znaky typické pre federáciu, a tiež, čo federácia znamená, čím je federácia charakteristická a aký je rozdiel medzi federalizmom a federáciou.

Federalizmus je spôsobom spojenia relatívne suverénnych jednotiek, ktorý má svoje historické zázemie vo všetkých dejinných periódach. Federalizmus má predovšetkým politologicko-sociologické aspekty, kde ide najmä o skúmanie motivácie a dôvodov, pre ktoré predmetné spojenie vzniklo, a aspekty ústavnoprávne, ako je skúmanie foriem a spôsobu existencie konkrétnej federácie. Vznik a vývoj federácií ovplyvňujú aj otázky ekonomické, prípadne stav politického režimu v danom štáte. Na druhej strane, federatívny štát je ústavnoprávnym typom zloženého štátu, ktorý vznikol na základe procesu (hnutia) nazvaného federalizácia.³⁰

Všeobecne je pre zložený štát, ku ktorému patrí i federácia, charakteristické rozdelenie štátnej moci nielen medzi najvyššie orgány štátu, ale aj medzi najvyššie štátne orgány a orgány toho štátu, ktorý je jeho územnou súčasťou. Ak majú tieto časti povahu štátnych celkov, v takom prípade hovoríme o zloženom štáte, ktorým je aj federácia. Vo federácii je suverenita rozdelená medzi federatívny štát a jeho členské štáty. Federáciu vo všeobecnosti charakterizujú dvojaké zákonodarstvo, dvojaké štátne občianstvo, dvojaká sústava štátnych symbolov, dvojité štátne najvyšších štátnych orgánov, dvojkomorový parlament, v ktorom jedna komora reprezentuje všetkých občanov a druhá komora spravídla zastupuje

---

³⁰ Bližšie pozri BLAHOŠ, J., V. BALAŠ a K. KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 297. ISBN 978-80-7357-629-5.

paritne členov federácie, a ústava spoločného štátu a ústavy jednotlivých členských štátov. Ústredné orgány zloženého štátu majú odvodenú právomoc, t.j. majú toľko právomocí, koľko na ne preniesli členské štáty, kým orgány štátov, ktoré tvoria zložený štát, majú pôvodnú právomoc. Federácia je zložená z dvoch či viacerých štátov, ktoré vytvorili spoločný štát prostredníctvom medzištátnej zmluvy alebo spoločnej ústavy. Štátna moc je realizovaná prostredníctvom zákonodarných orgánov, výkonných orgánov a súdnych orgánov federácie a aj členských štátov. Členské štáty federácie majú rovnoprávne zastúpenie v dvojkomorovom federálnom parlamente. Rozhodnutia federatívnych orgánov platia na celom území federácie a subjektivita v oblasti medzinárodného práva patrí len federácii.

Pokiaľ ide o vzťah federácie a jej členských štátov, členské štáty sú formálne štátmi s obvyklými atribútmi štátnosti. Časť svojich kompetencií previedli na spoločný federálny štát. Pre fungovanie takéhoto zloženého štátu je podstatné, že funkcie štátu sa v zásade delia medzi federálny štát a jeho členské štáty. Dané delenie je podradené princípom výlučnosti, autonómie a participácie. Federatívny štát preberá atribúty suverenity navonok (napríklad obrana, diplomacia) a dovnútra (legislatívna a politická organizácia štátu); jeho členské štáty si potom ponechávajú oblasti, v ktorých závislosť na vlastnej prosperite je motiváciou k vlastnej výlučnej samoregulácii (napríklad miestne dane, priemysel, kultúra, vzdelanie či turistika).³¹

Federácie môžu byť vytvorené na historicko-etnickom princípe, napríklad Švajčiarsko, alebo na základe územných vývojových osobitostí, ako napríklad Spojené štáty americké. V takýchto prípadoch ide o tzv. otvorené federácie, do ktorých síce môžu vstúpiť ďalšie štáty, avšak ústavy týchto druhov federácií už neumožňujú vystúpenie z federácie. Okrem toho existujú aj federácie budované na národnom princípe, akou bola napríklad Česko-slovenská federatívna republika, pri ktorých platí princíp rovnoprávnosti subjektov a členské štáty môžu kedykoľvek vstúpiť alebo vystúpiť z takejto federácie.³²

V súčasnej dobe sa vo federácii objavujú aj nasledujúce znaky:³³

³¹ Bližšie pozri ibidem, s. 300.

³² Bližšie pozri KRŠKOVÁ, A., E. JÁNOŠÍKOVÁ a N. VACULÍKOVÁ. *Základy teórie štátu*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra verejnoprávných disciplín, 1998, s. 70-72. ISBN 80-8054-071-3.

³³ Bližšie pozri PAVLÍČEK, V. et al. *Ústavné právo a štátoveda: 1. díl: Obecná štátoveda*. 1. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 151. ISBN 80-7201-141-3.

1. dobrovoľné spojenie autonómnych jednotiek a ich dobrovoľné zotrvanie vo zväzku;
2. integrácia politicky a právne autonómnych jednotiek, pri ktorej ide o jednotu spájajúcu rozmanitosť;
3. zásada kooperácie a koordinácie federácie a jej členských štátov, nie podriadenosti a nadriadenosti;
4. aplikácia princípu subsidiarity, keď federácia zabezpečuje len také činnosti, ktoré nie sú schopné vykonávať jej členské štáty;
5. participácia členských štátov na celkovom poriadku, čo je podmienené vymedzením pôsobnosti.

Z predchádzajúcich riadkov definície federácie vyplýva, že Európska únia spĺňa základné znaky a prvky federácie: sú tu prítomné vláda na určitom území a určitému obyvateľstvu i rozdelenie moci medzi centrálnu vládu a regionálnu vládu. Ak by sme sa zaoberali otázkou, akým druhom federácie by mohla Európska únia byť, išlo by o federáciu založenú na národnostnom princípe.

Federalizmus ako proces v Európskej únii

Federalizmus v Európskej únii môžeme analyzovať ako dynamický proces, v ktorom jednota garantuje rôznorodosť. Ak nazeráme na federalizmus ako na proces, musíme nájsť flexibilný vzorec, ktorý ho prispôsobí realite.

Prvým elementom, ktorý treba mať na pamäti, je existencia dvojakej vlády v Európskej únii, aj keď vláda na úrovni komunitárnej je imperfektná: neuplatňuje sa tu v plnej miere princíp rovnosti medzi štátmi, je tu citelný určitý väčší vplyv silnejších štátov a záujmy Európskej únie nie vždy odrážajú záujmy tejto komunity ako celku. Aj pre federáciu je charakteristická dvojaká vláda.

Druhým prvkom je ústava, ktorá je základným zákonom štátu a hlavným prameňom práva. Ako už bolo konštatované vyššie, ústava v Európskej únii je tvorená zakladajúcimi zmluvami. Európska únia nemá ústavu vo formálnom zmysle, tak, ako ju zvykne mať federácia. Ide len o materiálnu ústavu.

Ďalším základným princípom je decentralizácia moci. Tu sa odráža spojenie odlišností v rozdelení moci. Vo federácii jestvujú normy, ktoré sú platné a účinné na celom území federácie, a normy, ktoré platia len v jej určitej časti. Na tomto základe decentralizácie moci vykonávajú svoju činnosť určité sily, ktoré sú koncentrované alebo dekoncentrované,

v závislosti od územia federácie, na ktorom pôsobia. Na úrovni medzinárodného práva, pokiaľ ide o Európsku úniu, sú tieto sily dekoncentrované, čo znamená, že väčšina základných právomocí zostáva v danej oblasti v rukách jej členských štátov.

Ďalším princípom je „únijný princíp“. Nestačí existencia len jedného zákona, ktorý zaručuje participáciu. Cieľom federalizmu nie je úplné zjednotenie; viac relevantnou je schopnosť vytvoriť komunitu, ktorá by zahŕňala vlastnú autoritu splnomocnenú samotnými členmi. Únijný princíp zmierňuje konflikty, rozširujúc pritom vzájomné vzťahy vo vnútri Európskej únie tým, že sa zakladá na myšlienke jednoty spoločných hodnôt, ktoré sú základom Únie. Národný prvok a rešpektovanie spoločného dobra sa zabezpečujú rešpektovaním základných princípov, ktorými sú autonómia a participácia. Každý štát sa môže zúčastňovať na prijímaní spoločných rozhodnutí, ktoré vytvárajú spoločný záujem Európskej únie.

Rozdelenie právomocí tvorí ťažiskový prvok federalizmu. Základnou myšlienkou je zúženie moci za účelom dosiahnutia vytvorenia organizácie, ktorá zjednocuje spoločné záujmy. V Európskej únii sa kladie dôraz aj na niektoré domáce záujmy, aby členské štáty nestratili svoju suverenitu. Základom federalizmu je vzťah medzi mocami.³⁴

Federalizmus v Európe je v súčasnosti pomerne diskutovanou témou a nachádza sa v strede európskej prítomnosti. Maastrichtská zmluva, Amsterdamská zmluva, ale aj súčasná Lisabonská zmluva potvrdzujú federálne sklony a prvky Európskej únie. Ale je tento proces dostatočný pre prípad hospodárskej krízy a destabilizácie svetového poriadku? Integrovaný proces bol v Európskej únii spustený prostredníctvom činnosti ekonomických a sociálnych faktorov, s podporou a spoluprácou občanov a politických strán. Dynamika integrácie naďalej pokračuje. Európska únia sa so svojou vonkajšou politikou a vnútornou bezpečnosťou zaraďuje k najsilnejším pilierom pre federalizmus, ktorý sa opiera o demokratické hodnoty a vytvára budúcnosť Európanov.³⁵

Od prijatia Maastrichtskej zmluvy získala Európska únia mnohé znaky, ktoré možno kvalifikovať ako federatívne, čím ale nemienime, že Európska únia je v súčasnej dobe útvarom, ktorý sa dá kvalifikovať ako bezprostredne vznikajúca federácia. Európska únia však už prekročila

³⁴ Bližšie pozri GUEVARA PALACIOS, A. M. Algunos planteamientos sobre el federalismo y la Unión Europea. *Cuestiones Constitucionales*. 2005, n° 13, s. 95-125. ISSN 1405-9193.

³⁵ Bližšie pozri SIDJANSKI, D. *El futuro federalista de Europa: De los orígenes de la Comunidad Europea a la Unión Europea*. Barcelona: Ariel, 1998, s. 255. ISBN 84-344-7466-2.

rámec obyčajného medzinárodného spoločenstva smerom k federatívnemu usporiadaniu. Súčasný stav jej vývoja je z hľadiska známych foriem štátneho usporiadania ťažko identifikovateľný.³⁶ Európska únia už nie je obyčajnou medzinárodnou organizáciou ani štátom, ale je to entita, ktorá sa môže zaradiť niekam medzi tieto dva tradičné modely organizácie štátu. V právnickej literatúre sa ustálil pojem supranacionálna organizácia, ktorý popisuje uvedený osobitný model charakteristický pre Európsku úniu.

Záver

Napriek tomu, že Európska únia v sebe nesie množstvo federatívnych znakov, nemôžeme ešte o nej povedať, že je štátom, aj keď sa ku federácii veľmi rýchlo približuje a len budúci vývoj ukáže, či sa federáciou niekedy naozaj stane.

Európska únia už teraz spĺňa niektoré znaky, ktorými je charakteristický štát. Čo sa týka štátneho územia a štátneho obyvateľstva ako prvých dvoch znakov štátu, Európska únia ich spĺňa prostredníctvom svojich členských štátov. Hranice Európskej únie, ako aj počet jej obyvateľov sú definované hranicami a počtami obyvateľov jej členských štátov, takže sú určené. Tiež tretí znak štátu, ktorým je štátna moc, Európska únia spĺňa. Zaväzuje sa a je viazaná zákonmi v podobe nariadení a smerníc a nezákonný postup je možné preskúmať prostredníctvom Súdneho dvora Európskej únie. Posledným prvkom subjektivity štátu podľa medzinárodnoprávnej úpravy je spôsobilosť štátu vstupovať do vzťahov s inými štátmi. Európska únia má explicitne ustanovenú právnu subjektivitu v Zmluve o Európskej únii, ktorá z nej vytvára plnoprávny, nezávislý subjekt, ktorý môže uzatvárať medzinárodné dohody či sa napríklad stať členom medzinárodných organizácií.

Európska únia už dnes spĺňa znaky typické pre štát, ale štátom sa nenazýva. Ide o supranacionálnu organizáciu „svojho druhu“, ktorej povaha je osobitná a nedá sa vtiesnať do žiadnej definície už existujúcej organizácie. Len budúcnosť ukáže, či Európska únia bude mať vlastnú ústavu a či vytvorí spoločný federatívny štát – Spojené štáty európske. Na to, aby sa z Európskej únie mohol vytvoriť štát, ktorý by ovplyvnil budúcnosť Európy, by bolo potrebné konsolidovať jej zakladajúce zmluvy a sú-

---

³⁶ Bližšie pozri BLAHOŠ, J., V. BALÁŠ a K. KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přeprac. a dopln. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 72-73. ISBN 978-80-7357-629-5.

časne by bola nevyhnutná vôľa jej členských štátov pristúpiť k takémuto rozhodujúcemu kroku.

Zoznam bibliografických odkazov

- BLAHOŠ, J., V. BALAŠ a K. KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přeprac. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 523 s. ISBN 978-80-7357-629-5.
- Európska iniciatíva občanov. In: *Informačné listy o Európskej únii* [online]. 2018. 5 s. [cit. 2018-08-21] Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_4.1.5.pdf.
- FILIP, J., J. SVATOŇ a J. ZIMEK. *Základy státovědy*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 264 s. ISBN 80-210-3023-2.
- GUEVARA PALACIOS, A. M. Algunos planteamientos sobre el federalismo y la Unión Europea. *Cuestiones Constitucionales*. 2005, n° 13, s. 95-125. ISSN 1405-9193.
- KRSKOVÁ, A., E. JÁNOŠÍKOVÁ a N. VACULÍKOVÁ. *Základy teórie štátu*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra verejnoprávných disciplín, 1998. 87 s. ISBN 80-8054-071-3.
- LALÍK, T. Ústavnoprávna povaha Európskej únie. *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 6-7, s. 783-815. ISSN 1335-6461.
- MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. podstat. uprav. a doplň. vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2008. 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6 (Masarykova univerzita); ISBN 978-80-7239-218-6 (Doplněk).
- OROSZ, L., J. SVÁK a B. BALOG. *Základy teórie konštitucionalizmu*. 2. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2012. 544 s. ISBN 978-80-89447-88-6.
- PAVLÍČEK, V. et al. *Ústavní právo a státověda: 1. díl: Obecná státověda*. 1. vyd. Praha: Linde, 1998. 369 s. ISBN 80-7201-141-3.
- PROCHÁZKA, R. Európska únia ako štátny zväzok. *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 1, s. 96-103. ISSN 1335-6461.
- PRUSÁK, J. *Teória práva*. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2001. 331 s. ISBN 80-7160-146-2.

- SIDJANSKI, D. *El futuro federalista de Europa: De los orígenes de la Comunidad Europea a la Unión Europea*. Barcelona: Ariel, 1998. 484 s. ISBN 84-344-7466-2.
- TOMÁŠEK, M., V. TÝČ, et al. *Právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. 494 s. ISBN 978-80-87576-53-3.
- TÝČ, V. Poslední novela Ústavy umožní vstoupit ČR do ES (EU). *Parlamentní zpravodaj*. 2002, roč. 8, č. 4, s. 19-20. ISSN 1211-037X.
- TÝČ, V. *Úvod do mezinárodního a evropského práva*. 2. aktualiz. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2010. 99 s. ISBN 978-80-210-5163-8.
- Vonkajšie hranice – cestovanie mimo Schengenského priestoru. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-09-30]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?cestovanie-mimo-schengenskeho-priestoru-vonkajsie-hranice>.
- Zmluva o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy.*
- Zmluva o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy.*

JUDr. Andrea Zjarová

Právnická fakulta
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika
zjarova@gmail.com